

Cap sur l'école inclusive
en Europe

Dobra praktyka

Obserwacja i uważność

Część modułu /R

Kontakt: IFRASS

1. Kontekst

Szkoła podstawowa lub gimnazjum.

2. Cele

Celem tej dobrej praktyki jest ukazanie – za pomocą przykładów praktycznych czy też klinicznych – jak nauczyciel poprzez postawę empatii w stosunku do dziecka z SPE¹ odnajduje dla niego miejsce w grupie. Nauczyciel pomaga dziecku zaklimatyzować się w grupie i zachęca je do nawiązania relacji z rówieśnikami, wykorzystując potencjał oraz wyjątkowość, które wykazuje dziecko.

3. Zasady dobrej praktyki

➤ *Charakterystyka przypadku:*

E.L. jest dziesięcioletnim chłopcem. E.L. przerwy spędza samotnie, nie nawiązuje kontaktu ani nie bawi się z innymi dziećmi, chodzi w koło i przebywa w towarzystwie dorosłego, poruszając rękoma i palcami. E.L. ma bardzo ekspresyjny wzrok – w jego oczy łatwo się zapatrzyć, są pełne emocji, ale ciężko odnaleźć w nich odpowiedź. Podczas mojej pierwszej styczności z klasą integracyjną, E.L. był „wolnym elektronem”, funkcjonował w oderwaniu od grupy, po czym powoli zaczął się z nią integrować, odnalazł swoje miejsce i wzbogacił klasę o swoją obecność.

➤ *Pierwszy przykład praktyczny: „Rytuał dyrygenta!”*

Jako chłopiec bardzo wrażliwy na muzykę, E.L. zapoczątkował „rytuał dyrygenta”. Podczas słuchania muzyki zauważam, że E.L. nieznacznie, bardzo delikatnie porusza palcami i dłońmi w rytm muzyki. Rozmawiam z nim o tej obserwacji i pytam, czy zechciałby pokazać jak dyryguje innym uczniom, zajmując moje miejsce przed całą klasą. E.L. siada i wszyscy stajemy się uczestnikami tej magicznej, prostej, kojącej i autentycznej

¹ Specjalne potrzeby edukacyjne

zarazem chwili, która głęboko porusza nas wszystkich. Od tego momentu, co rano jeden z uczniów gra rolę „dyrygenta” – dzieci pokochały ten rytuał.

➤ *Drugi przykład praktyczny: „Mówić, mówić!”*

W klasie zapanowała atmosfera zaufania, gdzie uczniowie słuchają siebie nawzajem. Poświęcamy czas na wysłuchanie, co mają do powiedzenia inni, udzielamy wsparcia oraz pomocy, gdy ktoś o nią poprosi. Tak samo jest w przypadku E.L. – gdy opowiada dłuższy czas, każdy uważnie słucha, by wychwycić przekaz, który potem opisujemy własnymi słowami. Nie wiem, czy E.L. jest podenerwowany tym, że nie możemy go zrozumieć, ale mówi dalej, z bogatą mimiką, ale nie złością czy niecierpliwością. Pewnego dnia, podczas „momentu ciszy” E.L. zaczepia mnie i mówi:

- „*Mówić, mówić.*” Tak to rozumiem, przytakuję, po czym oboje kładziemy się na dywanie. E.L. mówi do mnie przez 10 minut – słucham, przytakuję, powtarzam dźwięki, które brzmią znajomo. Magiczna chwila, wspaniały moment komunikacji bez konkretnego kodu. Od tamtej pory E.L. często podchodzi do mnie, by „*mówić, mówić*”, ale znalezienie czasu i warunków na spełnienie tej prośby nie zawsze jest łatwe.

4. Ewaluacja aktywności

W przypadku E.L. można zidentyfikować dwie dobre praktyki: obserwację oraz słuchanie. Przy obserwacji nauczyciel wychwytuje dyskretne gesty dziecka, ze szczególną wrażliwością i empatią, która umożliwia dostrzeżenie tego, co może z pozoru wydawać się trywialne. Dziecko wyraża swoją odrębność w estetyce gestów, a nauczyciel bacznie je obserwując, będzie potrafił tę odrębność docenić i wkomponować w grupę. Dziecko staje się inicjatorem rytuału, który z kolei napędza dynamikę grupy.

W drugim przykładzie chodzi o uważne słuchanie, które wymaga szczególnej wrażliwości nauczyciela, który jest w stanie dostrzec potrzeby dziecka oraz jego indywidualizm. Słuchanie wykracza poza to, co mówi dziecko, ponieważ nauczyciel zdaje się słyszeć słowa „mówić, mówić” w niewyraźnej wypowiedzi dziecka. Ta praktyka nosi nazwę „postawy antycypacyjnej”. Opiekun niekiedy na własny sposób interpretuje prośby dziecka, traktując język jako symboliczne narzędzie komunikacji, by nawiązać relację z uczniem.

5. Ograniczenia

Postawa empatii charakteryzuje się przeniknięciem filtra własnych doświadczeń i doświadczeń ucznia, by odszyfrować komunikat, dostrzec wartość i obszary wymagające wsparcia, które stanowią trzon edukacji dziecka. Postawa ta wymaga jednak dużej uwagi i nakładów czasu.

6. Perspektywy

Nawet przy właściwym, empatycznym nastawieniu, bacznej obserwacji, odkrywaniu potencjału i uważnym wsłuchiwaniu się w potrzeby ucznia z SPE, należy korzystać z pomocy innych osób (na przykład asystenta szkolnego), które mogą udzielić znaczącego wsparcia w procesie integracji dziecka z grupą.